

Factsheet | Catering

Kern

In lijn met de conceptroutekaart adviseren wij om in te zetten op gezondheid en duurzaamheid. De focus op plantaardig eiwit is verstandig, want hier kan de meeste impact mee worden gehaald. We wijken af van de conceptroutekaart door geen doel op te nemen voor voedselverspilling: dit voorkomt versnippering van aandacht, aangezien de potentiële impact hiervan in de bedrijfsvoering van het Rijk relatief beperkt is. Ons advies is om gebruik te maken van heldere definities waaraan de doelen kunnen worden gemonitord. Zo heeft biologisch een duidelijk keurmerk, waar regeneratieve landbouw dat nog niet heeft. Ook ontbossingsvrije ketens kunnen worden getoetst aan bestaande certificeringsschema's. Daarnaast is gerichte sturing op productgroepen met hoge risico's op ontbossing en mensenrechtenschendingen effectief om focus te behouden.

Doelen

1. In 2030 is gemiddeld minimaal 60% van de ingekochte eiwitten plantaardig en in 2035 minimaal 70%.
2. In 2030 bestaat maximaal 10% van de ingekochte dierlijke eiwitten uit rood en bewerkt vlees en in 2035 wordt dit niet meer ingekocht.
3. In 2030 voldoet 100% van de restaurants en banqueting aan de voorwaarden van het '[Overheidsniveau gezonde catering](#)'.
4. In 2030 bestaat minimaal 25% van de ingekochte voedingsmiddelen en dranken (per bedrijfsonderdeel) uit biologische producten en in 2035 is dit minimaal 50%.
5. In 2030 is er inzicht in de toeleveranciersketen van ingekochte producten met een hoog risico op biodiversiteitsverlies (zie het achtergrondrapport 'Invulling routekaart Facilitair') en zijn kwantitatieve reductiedoelen vastgesteld om deze risico's te verminderen. In 2035 worden deze doelen gehaald.

Tussenschappen (interventies/inspiratie)

Aanvullend aan 'Mogelijke maatregelen' in de conceptroutekaart:

- Zet in op het verhogen van het aanbod en de consumptie van peulvruchten, aangezien de gemiddelde Nederlander met 49 g per dag ver onder de door de Gezondheidsraad aanbevolen hoeveelheid van 250 g zit. Peulvruchten worden beschouwd als het meest geaccepteerde duurzame en gezonde alternatief binnen de eiwittransitie voor alle doelgroepen.
- Gebruik [deze inspiratiegids](#) om vast te stellen welke gewassen ingezet kunnen worden ter bevordering van lokale productie en duurzaamheid.
- Plantaardige alternatieven voor dierlijke producten worden als standaard en als goedkoopste optie aangeboden; bijvoorbeeld is plantaardige melk de default in automaten, en vereist het kiezen van zuivel een extra, bewuste stap.

Tussenstappen (interventies/inspiratie)

- Portiegroottes worden verkleind als blijkt dat er verspilling bij gebruikers plaatsvindt. Dit kan door pilots uit te voeren in bedrijfsrestaurants waarin wordt gekeken naar de herkomst van voedselresten. Dit is met name belangrijk voor porties die uit dierlijke eiwit bestaan. Dit draagt ook bij aan het verminderen van voedselverspilling.
- De CDV's treden op als launching customer en ondersteunen daarmee actief de ontwikkeling van sectoren:
 - Eiwitinnovaties uit Nederland. Dit is in lijn met de strategie die wordt gekozen in Denemarken (koploper op dit gebied) waarbij de plantaardige sector als economische kans wordt gepositioneerd.
 - Regeneratieve en natuurinclusieve landbouw. Door dit te koppelen aan onderzoek en monitoring kan bijgedragen aan benodigde ontwikkeling van certificering/standaardisatie, impactmeting, en operationalisering in inkoop van deze concepten.

Blinde vlekken

Mogelijke rebound-effecten	Een ander cateringaanbod kan ertoe leiden dat consumenten buiten de deur juist dierlijker of ongezonder gaan eten. Dit vraagt om een zorgvuldige balans tussen duurzaamheid, gezondheid en betaalbaarheid. En goede communicatie en creëren van draagvlak.
Wisselwerking tussen duurzaamheidsthema's	Vermindering van eenmalige verpakkingen kan onbedoeld leiden tot hogere voedselverspilling. Stuur daarom eerder op het gebruik van monomaterialen bij eenmalige verpakkingen zodat ze goed herbruikbaar of recyclebaar zijn. Een hoger aandeel biologische producten kan leiden tot een relatief grotere inzet van zuivel omdat dit het makkelijkste schakelproduct is. Zuivel heeft echter een hoge milieu-impact en bevat dierlijke eiwitten. Waar mogelijk is het wenselijk om biologische doelen te differentiëren naar productgroepen.
Trade-offs tussen andere categorieën	

Sturingsmogelijkheden

- Aansluiten bij ontwikkelingen in de retail, zoals methodieken voor het meten van plantaardig eiwit (bijvoorbeeld Eiweet) en certificering van ontbossingsvrije ketens.
- Ontwikkelen van een monitoringstool voor MVOI-consumptieve dienstverlening (op basis van het monitoringskader wat eerder dit jaar is ontwikkeld door CE Delft). Gebruik inzichten uit de monitor om progressie naar doelen bij te houden.

Aansluiting bij overkoepelende thema's

Bewustwording/communicatie

- Richten op smaak en kwaliteit (eventueel gezondheid), niet framen als 'plantaardig' of 'duurzaam'.

Transport

- Het inkopen van producten per vliegtuig zoveel mogelijk beperken.

Sturingsmogelijkheden

Aansluiting bij overkoepelende thema's

- Lokaal seizoensgebonden heeft vaak een duurzaamheidsvoordeel, maar transportafstand niet als enkelvoudig criterium hanteren.
- Stimuleren van de dagelijkse leveringen via elektrisch vervoer.

Social return

- Vergroten van social return bij ingehuurde cateringmedewerkers. Investeren in training en capaciteitsopbouw, met name gericht op het bereiden van volwaardige plantaardige maaltijden.

Reststoffenverwerking

- Inzetten op het verminderen van voedselverspilling en het verbeteren van gescheiden inzameling door afvalbakken strategisch te plaatsen, met een gft-bak op alle cateringlocaties.

Factsheet | Bedrijfskleding

Kern

In de conceptroutekaart wordt ingezet op alle strategieën van de R-ladder. Rijksbreed en binnen de CDV's ontbreekt echter een integraal overzicht van voorraden, materiaalstromen en samenstelling. Daardoor is gerichte en meetbare sturing beperkt. De prioriteit ligt daarom bij het creëren van inzicht en regie via een kledingmanagementsysteem, structurele monitoring, en verplichte retourstromen. Dit is randvoorwaardelijk voor het opstellen van SMART-doelen. Daarnaast sluiten we aan bij de bestaande doelen op reductie en toepassing van recyclelaan en duurzaam materiaal in nieuwe kleding. Aanvullend is ons advies om ook in te zetten op de voorkant van de keten, door onder andere design for recycling en het uifaseren van schadelijke stoffen, zodat hoogwaardige recycling aan de achterkant daadwerkelijk mogelijk wordt. Ook optimalisatie van de textielreinigingsfase is noodzakelijk om de impact in de gebruiksfase te beperken.

Doelen

1. In 2028 beschikt 100% van de ministeries en rijksdiensten over een functionerend kledingmanagementsysteem.¹
2. In 2030 is er volledige monitoring van alle kledingstromen, en informatie zoals samenstelling, recycleerbaarheid, en ruil- en hergebruikcycli.
3. In 2028 zijn pakketaanbestedingen/catalogusaanbesteding vervangen door assortimentaanbestedingen, met sturing op standaardisatie en harmonisatie. In 2030 geldt een vastgesteld maximaal aantal varianten binnen het assortiment.
4. In 2030 is het gemiddelde volume ingekochte kleding per medewerker met 10% gereduceerd ten opzichte van 2027², door vraaggestuurde inkoop en vervanging op basis van functieprofielen in plaats van standaardpakketten en vaste vervangingstermijnen.
5. In 2028 is aansluiten op het retoursysteem voor bedrijfskleding verplicht gesteld binnen alle rijksdiensten. Voor de ingezamelde retourstromen wordt de R-ladder toegepast: maximalisatie van hergebruik (tweede leven of verkoop Domeinen roerende zaken), gevolgd door reparatie en vervolgens (hoogwaardige) recycling.
6. In 2028 wordt alle nieuw ingekochte bedrijfskleding ontworpen volgens het principe 'design for circularity' en is traceerbaar via een digitaal productpaspoort.
7. In 2028 is alle bedrijfskleding die niet onder strikte wettelijke veiligheidsnormen valt vrij van schadelijke coatings (waaronder PFAS). Voor persoonlijke beschermingsmiddelen waar schadelijke coatings (waaronder PFAS) nog noodzakelijk zijn, is een route naar schadelijk-vrij vastgelegd, inclusief monitoring bij wasserijen.
8. In 2030 bestaat minimaal 50% van de bedrijfskleding uit duurzaam materiaal³, waarvan ten minste 15% post-consumer vezel-tot-vezel-recyclelaan. In 2035 stijgt dit naar 70% duurzaam materiaal, waarvan minimaal 20% post-consumer recyclelaan (zie het achtergrondrapport 'Invulling routekaart Facilitair' voor definities).

¹ Hierin wordt minimaal wordt geregistreerd: type artikel, samenstelling (inclusief coatings), land van herkomst, retourpercentages, opmerkingen voor recyclebaarheid, en levensduur.

² Mits een analyse in 2027 beschikbaar is van alle bedrijfskleding in omloop.

³ Voor de definitie van duurzaam, zie het achtergrondrapport 'Invulling routekaart Facilitair'.

Doelen

9. In 2028 wordt minimaal 80% van de kleding die geschikt is voor industrieel reinigen via gecertificeerde wasserijen gereinigd. In 2030 is dit 90%. Alle betrokken wasserijen zetten in op energie-efficiëntie, waterbesparing en microplasticsafvang.

Tussenschappen (interventies/inspiratie)

Aanvullend aan 'Mogelijke maatregelen' in de conceptroutekaart:

- Voer in 2027 een volledige analyse uit van alle bedrijfskleding dat in omloop is en van de verwachte inkoop binnen vijf jaar. Koppel deze aan een hotspotanalyse voor circulariteit van bestaande voorraad en breng kansen en risico's in kaart voor nieuw aan te schaffen kleding.
- Herzie de functieprofielen en maak deze leidend voor maatwerkpakketten en vervangingscycli, zodat de kledingpakketten optimaal aansluiten op de behoeften van medewerkers.
- Zet CDV's in als launching customer voor bedrijfskleding die lastig circulair te ontwerpen is, zoals beschermende kleding met PFAS. Maak innovatie rendabel door langere contractduur en gegarandeerde afname (bijvoorbeeld acht in plaats van vier jaar).
- Identificeer en bouw belemmeringen voor circulariteit in samenwerking met de verantwoordelijke ministeries af (bijvoorbeeld de verplichte logotoepassingen die hergebruik en hoogwaardige recycling bemoeilijken zoals is nu wordt verplicht door het ministerie van Financiën).
- Zorg voor inzicht in de bestemming van afgedankte kleding na verkoop via Domeinen Roerende Zaken. Stel indien nodig bindende afspraken op voor hoogwaardige en verantwoorde herbestemming.
- Stel per productgroep vast welk aandeel (post-consumer) recyclaat technisch en kwalitatief haalbaar is en leg dit vast als minimale inkooppeis waar een hoog percentage mogelijk is (bijvoorbeeld voor handdoeken geldt dat een hoog percentage mogelijk is).
- Operationaliseer de R-ladder door per departement inzichtelijk te maken welk deel van de kledingstromen wordt hergebruikt, gerepareerd, gerecycled of verbrand. Maak expliciet waar verbranding plaatsvindt doordat kleding niet is ontworpen volgens design-for-circularity en verbind hier gerichte verbeterdoelen aan.

Blinde vlekken

Mogelijke rebound-effecten	• Reductie van kledingvolumes per persoon kan ertoe leiden dat medewerkers thuis gaan wassen. Dit verhoogt mogelijk de milieudruk door minder efficiënte inzet van energie en water en het ontbreken van microplasticfiltratie. • Indien kleding onvoldoende draagcomfort biedt, ondermijnt dit acceptatie. • Doorverkoop via Domeinen Roerende Zaken biedt geen zekerheid over de eindbestemming. Zonder transparantie bestaat risico op export, dumping of verbranding.
----------------------------	---

Blinde vlekken

	Een sterke focus op het recycleren van eigen vezels in eigen producten is niet altijd effectief, omdat de recyclingmogelijkheden dan beperkter zijn. Recyclers hebben baat bij schaal en uniforme materiaalstromen, en het afzonderen van kleine stromen kan als bottleneck worden ervaren. Tegelijkertijd is een gegarandeerde afzet nodig om de keten op te schalen. Maar dit kan worden bereikt door inputstromen vanuit de markt, en niet uitsluitend door stromen die het Rijk levert aan recyclebedrijven.
Wisselwerking tussen duurzaamheidsthema's	- Duurzame materiaalkeuzes voor bepaalde thema's kunnen op andere thema's juist een hogere milieudruk veroorzaken. Biobased of natuurlijke vezels kunnen bijvoorbeeld leiden tot een hoger water- en landgebruik. Inkoop dient daarom niet alleen op materiaalsoort te sturen, maar ook op herkomst. Bijvoorbeeld door te selecteren op regio's met beperkte waterschaarste. - Centrale wasserijen zijn efficiënter dan thuiswassen, maar bij PFAS-coatings kan onnodige herimpregnatie optreden. Registratie van wascycli voorkomt overbehandeling.
Trade-offs tussen andere categorieën	Een retoursysteem en intensiever centraal wassen vergroten de belasting op logistieke dienstverlening, onder meer door extra transportbewegingen en coördinatie.

Monitoringsmogelijkheden

Defensie en DJI beschikken al over een kledingmanagementsysteem en een centraal retourbeheersysteem. Deze systemen kunnen worden opgeschaald en toegepast bij andere departementen.

Er is één centraal systeem nodig waarin alle kledingstromen en product- en duurzaamheidsinformatie wordt vastgelegd en beheerd. Digitale productpaspoorten kunnen hiervoor als basis dienen.

Binnen de textielketen bestaan diverse monitoringssystemen, zoals de Modint-ecotool. Monitoring van hoeveelheden en impact gebeurt jaarlijks door [RoyalHaskoning](#). Hier is bedrijfskleding onderdeel van. Ons advies is dus om deze monitoringstool uit te breiden en specifieker te maken voor bedrijfskleding binnen het Rijk.

Aansluiting bij overkoepelende thema's

Reststoffenverwerking

- Vroegtijdige afstemming over verwerkbaarheid en schaal is cruciaal om hoogwaardige recycling daadwerkelijk realiseerbaar te maken.

Bewustwording/communicatie

- Wanneer wordt gestuurd op minder varianten is actief draagvlak noodzakelijk. Beperking van keuzevrijheid raakt gebruikers direct en kan weerstand oproepen. Gerichte gesprekken over impact, kosten en circulariteit zijn daarom nodig. Ook helpt het om de R-ladder concreet te vertalen naar afdelings- of departementsspecifieke keuzes en handelingsperspectieven.

Social return

- Bij reparatie, inzameling en refurbishen, maximaal inzetten op social return.

Factsheet | Groenvoorziening

Kern

De conceptroutekaart zet sterk in op reductie van inkoop en hier sluiten we bij aan. Wat overblijft kan worden ingevuld door duurzame boeketten of alternatieven. We adviseren een definitie van duurzaamheid op te stellen en deze te koppelen aan betrouwbare keurmerken en certificeringen. We doen hier een voorstel voor. Kwantitatieve doelen op ESRS-indicatoren achten we moeilijk (betrouwbaar) haalbaar in de praktijk voor 2030, daarom baseren we die doelen op hoogwaardige keurmerken en certificeringen, zowel voor boeketten als voor potplanten. Een unieke kans in deze categorie is dat de overheid als launching customer een sterke impuls kan geven aan duurzame snijbloementeel (een belangrijke sector voor de Nederlandse economie en tegelijk met grote duurzaamheidsproblemen) en hernieuwbare potgrond.

Doelen

1. In 2030 worden er geen boeketten meer aangeschaft bij in- en uitdiensttreding en een selectie aan overige aanleidingen (n.t.b.), en zijn de boekettenabonnementen en kerstversiering zoveel mogelijk⁴ afgebouwd, en wat overblijft vervangen door duurzame kunstbloemen of andere duurzame alternatieven.
2. In 2030 zijn snijbloemen en potplanten of hun toeleveranciers 100% gecertificeerd op de volgende onderwerpen:
 - Zonder chemische pesticiden geteeld en behandeld: Biologisch, EKO, Demeter, of MPS GreenerGrown.
 - Goede arbeidsomstandigheden: Fairtrade of Rainforest Alliance buiten Nederland (productniveau), of stichting normering arbeid (SNA), en stichting normering flexwonen (SNF) in Nederland (bedrijfsniveau).
3. In 2030 zijn naast certificering aanvullende inkoopcriteria van kracht:
 - Er worden geen snijbloemen of potplanten per vliegtuig geïmporteerd of in met aardgas verwarmde kas geteeld.
 - Er wordt alleen 100% hernieuwbare (veenvrije) potgrond gebruikt.
 - De gebruikte onderhoudsmiddelen voor de potplanten zijn 100% biologisch.
4. In 2030 is het Rijk launching customer voor innovatieve substraten (zie het achtergrondrapport 'Invulling routekaart Facilitair').
5. In 2035 worden (aanvullend op 2030 doelen) milieuoetafdrukken in aanbestedingen meegewogen (volgens PEFCR berekend), en is als doel een jaarlijkse daling van single score footprint van 10% gesteld.

⁴ We sluiten aan bij de formulering uit de conceptroutekaart. Inzicht in de precieze omvang van deze stromen ontbreekt en afbouwen van zowel boeketten als kerstversiering vraagt maatwerk, vandaar dat we hier nu geen percentages benoemen.

Tussenstappen (interventies/inspiratie)

Aanvullend aan 'Mogelijke maatregelen' in de conceptroutekaart:

- Kerstversiering en boekettenabonnementen: Stel doelen op maat, afhankelijk van doelgroep en bezetting. Wijzig deze diensten in de RPDC van basis- naar plusdienst.
- Evalueer periodiek de genoemde certificeringen op kwaliteit en onderzoek of er certificeringen bij of af moeten.
- Stel een categorieplan op. Stel daarvoor een categoriemanager aan of breng deze productgroep onder in een bestaande categorie (bijvoorbeeld Werkplekomgeving).
- Stel een definitie van duurzame snijbloemen en potplanten op. Zie het voorstel in het achtergrondrapport 'Invulling routekaart Facilitair' als begin.
- Stel een definitie van duurzame alternatieven voor snijbloemen op. Zie het voorstel in het achtergrondrapport 'Invulling routekaart Facilitair' als begin.
- Betrek onafhankelijk experts om het volgende traject vanaf marktconsultatie tot aan eisen/criteria in de aanbesteding te begeleiden, vanwege de wirwar aan kwaliteitsstempels, keurmerken en databeschikbaarheid in deze sectoren.
- Reststoffenverwerking: Zorg dat er een monostroom van gft naar compostering wordt afgevoerd (want dit leidt tot hoogwaardig materiaalbehoud), en zorg dat plantenbakken worden hergebruikt.
- Zet in op het herstellen van planten op locatie (in een 'nursery') of geef afgekeurde planten aan medewerkers mee voor thuis.
- Laat een LCA uitvoeren die boeketten vergelijk met kunstbloemen, om te weten onder welke voorwaarden dit een duurzamer alternatief is.
- Leg een koppeling met de personen binnen LVVN die onderzoeken of de MVI-criteriatool kan worden uitgebreid met een productgroep Boeketten.

Blinde vlekken

Mogelijke rebound-effecten	Mogelijk hogere impact door hogere impact van alternatieven voor boeketten (de boeketten zouden ook door 'niets fysieks' vervangen kunnen worden). Mogelijk uitsluiten van kleinere of duurzamere producenten doordat deze niet gecertificeerd zijn vanwege hoge kosten of administratieve last.
Wisselwerking tussen duurzaamheidsthema's	Eventueel toename in landgebruik door pesticidevrije teelt.
Trade-offs tussen andere categorieën	Reststoffenverwerking moet omgaan met andere monostromen (bijv. kunstbloemen). Check of het wegvallen van boeketten niet leidt tot toename van geschenken in de categorie kantoorbenodigdheden.

Sturingsmogelijkheden

- Na 2030: Percentages van inkoop via voorgestelde keurmerken of criteria.
- Na 2035: Kwantitatieve voetafdrukken.
- Sturingsmogelijkheden worden momenteel beperkt doordat er geen categorieplan is, en medewerkers zelf vrije keuze hebben in het wel of niet bestellen van boeketten.

Aansluiting bij overkoepelende thema's

Bewustwording/communicatie

- Vervanging door kunstbloemen en duurzame alternatieven is zichtbaar en draagt daardoor bij aan bewustwording.

Transport

- Het inkopen van producten per vliegtuig zoveel mogelijk beperken. Stimuleren van de dagelijkse leveringen via elektrisch vervoer.

Social return

- Vergroten van social return bij ingehuurde onderhoudsmedewerkers.

Factsheet | Reststoffenverwerking

Kern

De conceptroutekaart zet qua doelen sterk in op afspraken en communicatie, en tegelijkertijd aangescherpte doelen. We adviseren om hardere beleidsmaatregelen te nemen, anders verwachten we dat de negatieve trend wat betreft afvalscheiding niet snel zal veranderen. Het Rijk als geheel doet het slechter dan veel vergelijkbare organisaties, al is de spreiding tussen departementen en afdelingen groot en doen sommigen het juist heel goed. Slechte scheiding zien we als het grootste probleem, en daarom richten we de doelen vooral daarop. Een voordeel is dat het Rijk de komende jaren veel kan leren over 'implementeren van afvalscheiding binnen organisaties', hiermee een voorbeeldfunctie kan vervullen en lessen kan delen. Verwerking van gescheiden aangeboden afval gaat al goed, we stellen slechts enkele aanvullingen voor. We introduceren tot slot reductiedoelen voor de totale hoeveelheid afval.

Doelen

1. Nieuwe doelen sluiten aan bij het Nationaal Programma Circulaire Economie:
 - In 2030 wordt minimaal 80% van de reststoffen gerecycled, waarvan minimaal 11% op een hoogwaardige manier. De totale hoeveelheid afval is 10% lager.⁵ Alle departementen bediend door de CDV's samen de doelen behaald, en 80% van de departementen heeft de doelen behaald (compensatie intern nog mogelijk).
 - In 2035 wordt minimaal 82% van de reststoffen gerecycled, waarvan minimaal 15% op een hoogwaardige manier. Er zijn nieuwe, ambitieuze doelen voor de totale hoeveelheid afval gesteld. 100% van de departementen heeft de doelen voor 2035 gehaald (compensatie intern niet meer mogelijk).
2. In 2030 en 2035 zijn gestelde doelen op milieu-impact (n.t.b.) behaald.
3. In 2030 zijn scheidingspercentages per departement (publiek) openbaar en worden de kosten van afvalverwerking toegerekend⁶ aan departementen of afdelingen (detailniveau te bepalen).
4. In 2028 heeft elk departement een eigenaar van het onderwerp afvalscheiding op MT-niveau. In 2030 heeft elk departement een overlegstructuur met in ieder geval een eigenaar (bijvoorbeeld MT-lid), de RSO, afdelingsvertegenwoordigers en inkopers, product- of categoriemanagers om circulariteit bij afvalstromen gericht te verbeteren.
5. In 2028 is een hotspotanalyse van de afvalverwerkingsketen uitgevoerd om de sociale keten in kaart te brengen, met name voor de categorie PMD met het oog op fraudegevoeligheid van de keten. In 2030 zijn de sociale risico's in de verwerkingsketen van PMD afgebouwd.

⁵ Hier is geen concreet doel voor in het NPCE, maar het is wel een speerpunt. Daarom stellen we in eerste instantie 10% voor.

⁶ Bijvoorbeeld: beter scheiden leidt tot lagere interne verrekenprijzen, vervuilde stromen leiden tot extra kosten zichtbaar voor afdelingen.

Tussenstappen (interventies/inspiratie)

Aanvullend aan 'Mogelijke maatregelen' in de conceptroutekaart:

- Vertaal de doelen uit het NPCE naar operationele doelen op onder andere '% restafval' op het gewenste niveau (departement, afdeling) en blijf deze monitoren en periodiek updaten.
- Breng gedetailleerd in kaart hoe de reststromen bij Defensie en DJI (deel: Penitentiaire inrichtingen) lopen en in hoeverre daar een aparte aanpak voor moet worden opgesteld. Samen zorgen die voor >70% van het rijksafval.
- Sluit Defensie volledig aan bij de algemene overlegstructuren rond restafval en deel dezelfde doelen.
- Zet zo spoedig mogelijk bij enkele departementen een overlegstructuur op (zie 'Doelen') en maak een begin met hotspot-rapportages voor afdelingen door RSO met betrekking tot scheiding.
- Rapporteer (weer) aan BZK over scheiding, impact en circulariteit inclusief een benchmark aan andere grote organisaties.
- Stel doelen voor 2030 en 2035 op milieu-impact (in ieder geval op klimaat), en op circulariteit. Voorwaarde is dat impactrapportages openbaar en methodieken gevalideerd zijn.
- Schakel experts in op het vlak van integratie van scheiding in de bedrijfsvoering vanuit succesvolle departementen, of huur deze in vanuit bijvoorbeeld gemeenten of bedrijfsleven.
- Introduceer externe validatie van impactrapportages en de impacttool die wordt gebruikt in aanbestedingen.
- Introduceer een gedragsprogramma voor de hele Rijksoverheid, ingebed in onboarding en eventueel jaarlijks herhaald. Voer dit uit in samenwerking met andere productgroepen waarbij gedrag een rol speelt (catering, schoonmaak (gebruik van 1 vel tissuepapier en gescheiden inzameling, etc.).

Blinde vlekken

Mogelijke rebound-effecten	Wanneer het Rijk extern communiceert over scheidingspercentages en vervolgens nog steeds geen verbetering laat zien, heeft dat mogelijk een (negatief) inspirerend effect.
Wisselwerking tussen duurzaamheidsthema's	Doelen op circulariteit en milieu-impact kunnen elkaar tegenwerken, wanneer een meer circulaire keten een hogere milieu-impact meebrengt, bijvoorbeeld zoals vergisting van GFT een lagere klimaatimpact (door onder andere substitutie van aardgas), maar minder behoud van koolstof heeft. Reductiedoelen op afval als geheel dragen bij aan de circulaire economie (narrow the loop).
Trade-offs tussen andere categorieën	Categorie logistiek beheert de verwerking van papier en karton. De categorieën waar inkoop van gebruiksartikelen een grote rol speelt, zoals Consumptieve Dienstverlening en Werkplekomgeving, zullen anders moeten gaan inkopen om scheiding te faciliteren.

Sturingsmogelijkheden

- De samenstelling van afval en scheidingspercentages worden al gemonitord.
- Kosten van (rest)afvalverwerking zijn een incentive om minder afval te produceren, maar deze kosten worden vanuit de CDV's niet aan departementen toegerekend.
- Milieu- en circulariteitsdoelen (nog te stellen) en monitoring (gebeurt al) gaan kansen bieden om te sturen.
- Een nieuwe overlegstructuur 'MT-lid, RSO, afdelingen, inkoop' biedt de mogelijkheid om inzicht te vergaren, te vertalen naar consistent beleid (van inkoop producten tot verwerking) en te sturen op doelen.

Aansluiting bij overkoepelende thema's

Bewustwording/communicatie

- Communicatie gericht op gedragsverandering.
- Kennisdeling over wat werkt om betere scheidingspercentages te halen, meer te recyclen en de implicaties hiervan op inkoop van enkele relevante productgroepen.

Rijksschoonmaakdiensten

- Betrekken RSO of andere ogen en oren op de vloer, met als doel: inzicht krijgen in waar en waarom de scheiding niet goed gaat.

Samenwerking

- Samenwerking met andere categorieën, op het gebied van inkoop en gebouwinrichting (plaatsing afvalbakken).

Factsheet | Logistieke diensten

Kern

De conceptroutekaart zet in op één gezamenlijke vloot tussen de CDV's om het aantal transportbewegingen en het ruimtegebruik van opslaglocaties te verminderen. Dit is een effectief doel om de milieu-impact te verlagen.

Naast logistieke optimalisatie is sturing op gebruikersgedrag nodig om ritten met een lage beladingsgraad te beperken. We sluiten grotendeels aan bij de doelen van de conceptroutekaart. Aanvullend is ons advies om een concreet langetermijndoel te formuleren dat expliciet maakt welk effect met het bundelen van de vloot wordt beoogd. Ook is ons advies om een doel op te nemen voor de inzet van 100% zero-emissievoertuigen en voor het structureel inzichtelijk maken van sociale risico's in de keten rond het gebruik van kritieke materialen in deze voertuigen.

Doelen

1. In 2028 is een gezamenlijke en transparante informatievoorziening tussen de CDV's ingericht, in nauwe samenwerking met vervoerders. In 2030 zijn kwantitatieve doelen vastgesteld voor de vermindering en gemiddelde verplichte beladingsgraad van transportbewegingen evenals de vermindering in opslagruimte. In 2035 zijn deze doelen gerealiseerd.
2. In 2028 is een vervoersmakelaar aangesteld voor de optimale sturing op vervoer.
3. In 2028 is een samenwerkingsprogramma tussen de CDV's opgezet. In 2035 zijn het gebruik van de vloot en de opslaglocaties gebundeld.
4. In 2030 zijn nieuwe afspraken met departementen vastgesteld over vervoersverwachtingen, levertijden, en verdere digitalisering van poststromen.
5. In 2030 wordt voor alle transportbewegingen gebruikgemaakt van 100% zero-emissievoertuigen.
6. Vanaf 2028 is inzicht beschikbaar in het gebruik en de herkomst van kritieke materialen in de gebruikte zero-emissievoertuigen. Op basis hiervan zijn uiterlijk in 2030 gerichte acties vastgesteld om geïdentificeerde risico's binnen de waardeketen te beperken.

Tussenschappen (interventies/inspiratie)

Aanvullend aan 'Mogelijke maatregelen' in de conceptroutekaart:

- Vanaf 2026 wordt er actief informatie opgehaald bij leveranciers over belading per rit, en andere relevante duurzaamheidsindicatoren zoals CO₂-emissies en luchtvervuiling.
- Vanaf 2026 vragen CDV's actief informatie op over het gebruik en herkomst van kritieke materialen in zero-emissievoertuigen. Overweeg hierin samenwerking of inspiratie te putten uit de categorie Connectiviteit, waarin doelen en aanbestedingseisen op het vlak van kritieke materialen al in een ver stadium zijn.

Blinde vlekken

Mogelijke rebound-effecten	Kwantitatieve doelen om ritten met een lage beladingsgraad te beperken kunnen onbedoeld een prikkel geven om meer bestellingen te plaatsen.
Wisselwerking tussen duurzaamheidsthema's	Volledige inzet op zero-emissievoertuigen vergroot het gebruik van kritieke materialen. De winning en verwerking hiervan brengen milieu- en sociale risico's met zich mee, met name in de mijnbouw van lithium, kobalt en nikkel.
Trade-offs tussen andere categorieën	Binnen de categorie is 'voorspelbare en betrouwbare levering' een speerpunt. Bundeling van de vloot en beperkingen op lege ritten en opslag kunnen invloed hebben op levertijden. Dit kan gevolgen hebben voor andere productgroepen die afhankelijk zijn van tijdige levering en hun planning hierop moeten aanpassen.

Sturingsmogelijkheden

Er is nu nog geen centrale informatievoorziening die monitort op transportbewegingen en relevante KPI's, zoals efficiëntie van huidige transportbewegingen, gewicht, emissies, type voertuig. Het is één van de doelen om dit op te zetten. Daarmee kan beter gestuurd worden op efficiëntie en daarmee duurzaamheid.

Aansluiting bij overkoepelende thema's

Transport

- Bij meerdere productgroepen speelt transport een rol. Het kan interessant zijn om na de invoering van de transparante informatievoorziening ook andere productgroepen op dit systeem te laten aanhaken.

Social return

- Vergroten van social return bij ingehuurde logistieke medewerkers.

Factsheet | Schoonmaak

Kern

De conceptroutekaart zet in op algemene klimaat- en circulariteitdoelstellingen, en ook op social return van de schoonmaakmedewerkers binnen het Rijk. Ons advies is om een apart doel te formuleren voor het verlagen van de milieu-impact veroorzaakt door sanitaire droogsystemen, aangezien dit het meest ingekochte product is binnen de categorie. Ook adviseren wij om in te zetten op juiste dosering van reinigingsmiddelen en daarmee een vermindering in gebruik te realiseren. Voor andere doelen gericht op circulariteit specificeren we dit naar type product zodat het meetbaarder wordt. Tenslotte gaan we voor sociale duurzaamheid verder dan het creëren van werkgelegenheid voor kwetsbare groepen, door ook doelstellingen te formuleren voor kwaliteit van werkgeverschap.

Doelen

1. In 2030 worden bij vervanging uitsluitend sanitaire droogsystemen met de laagste milieu-impact ingekocht. Voor bestaande systemen met papieren handdoeken of katoenen rollen die nog niet aan vervanging toe zijn, wordt 100% gerecycled papier toegepast en worden katoenen rollen bij vervanging vervangen door varianten van gerecycled materiaal.
2. In 2030 is het gebruik van reinigingsmiddelen, tissuepapier en handdroogproducten verminderd door toepassing van juiste en gecontroleerde dosering via doseersystemen, en voor reinigingsmiddelen duidelijke doseerinstructies voor personeel.
3. In 2030 zijn alle reinigingsmiddelen, handzeep, tissuepapierproducten en textiele handdoekrollen voorzien van het EU Ecolabel of een gelijkwaardig certificaat.
4. In 2030 bestaan alle afvalzakken uit minimaal 90% gerecycled of biobased materiaal. Voor dispensers en afvalbakken wordt ingezet op hergebruik. Indien dit niet mogelijk is bestaan dispensers en afvalbakken uit minimaal 50% gerecycled of biobased materiaal. In 2030 stellen we deze omhoog voor 2035 indien een hoger percentage kan worden bereikt.
5. In 2030 gelden voor schoonmaakmedewerkers (RSO en leveranciers) de volgende sociale duurzaamheidsdoelstellingen:
 - minimaal 80% van de instromende medewerkers is na 12 maanden nog in dienst;
 - het ziekteverzuim ligt aantoonbaar onder het landelijk gemiddelde van de schoonmaakbranche;
 - iedere medewerker doorloopt een aantoonbaar persoonlijk ontwikkelpad, gericht op brede professionele ontwikkeling;
 - er is een gezonde en duurzame arbeidsdeelname van medewerkers tot aan pensioengerechtigde leeftijd;
 - welzijn is structureel geborgd in beleid, met expliciete aandacht voor gezonde werkdruk, fysieke belasting en mentaal welzijn.

Tussenstappen (interventies/inspiratie)

Aanvullend aan 'Mogelijke maatregelen' in de conceptroutekaart:

- De CDV treedt op als launching customer voor schoonmaakproducten die nog geen EU Ecolabel of vergelijkbaar certificaat hebben, maar waarvoor mogelijk op termijn nieuwe duurzamere innovaties beschikbaar komen, zoals plaagdiermanagement.
- Ga met leveranciers het gesprek aan over materiaalreductie, bijvoorbeeld minimaliseren gebruik van handschoenen en vuilniszakken.

Blinde vlekken

Mogelijke rebound-effecten	Gerecyclede handdoekjes kunnen dunner aanvoelen en daardoor kunnen gebruikers er meer van pakken. De juiste communicatie en gecontroleerde doseersystemen kunnen dit verhelpen.
Wisselwerking tussen duurzaamheidsthema's	Inzet op elektrische handdroogsystemen werken positief door op logistieke diensten: er hoeven minder papieren handdoeken ingekocht en geleverd te worden, en de katoenen rol hoeft niet gewassen te worden.
Trade-offs tussen andere categorieën	Door de inzet in elektrische handdroogsystemen gaat het elektriciteitsgebruik omhoog. De Rijksoverheid kan dit mitigeren door te blijven inzetten op groene stroom.

Sturingsmogelijkheden

Vraag actief informatie op over milieugegevens van reinigingsmiddelen en materialen die worden ingekocht binnen de diensten. In ieder geval CO₂-uitstoot of inzicht of een leverancier voldoet aan SBTi. Houd dit bij in een centraal monitorings-systeem.

Aansluiting bij overkoepelende thema's

Bewustwording/communicatie

- Leidt het personeel actief op en geef instructies over het verminderen van en de juiste dosering van reinigingsmiddelen.
- Creëer bewustwording bij gebruikers door duidelijk aan te geven maximaal één vel papier te pakken voor handdrogen.

Transport

- Stimuleren van de dagelijkse leveringen via elektrisch vervoer.

Reststoffenverwerking

- Inzetten op het verminderen van sanitair afval dat in restafval belandt door het verbeteren van gescheiden inzameling door afvalbakken strategisch te plaatsen, met een papierbak op alle sanitaire ruimtes, inclusief duidelijke signing en communicatie.

Factsheet | Werkplekomgeving (papier en kantoorartikelen)

Kern

De conceptroutekaart zet in op vermindering van gebruik, standaardisatie van het assortiment, en gebruik van secundaire materialen. Er is geen beleidsdoel voor minder inkoop, maar de autonome ontwikkeling voor de gehele categorie is krimp vanwege digitalisering. De samenstelling van belangrijkste kantoorartikelen is onbekend. Uitdagingen voor deze categorie zijn het verder verhogen van secundaire papierzakken, duurzaam sourcing van primaire papierzakken, in kaart brengen van onnodig gebruik en sociale risico's aanpakken in de keten. Daar richten we ons bij de aanvullende doelen en tussenstappen op.

Doelen

1. In 2028 wordt klimaatimpact kwantitatief meegewogen in aanbestedingen voor papier. In 2030 wordt daarnaast ook biodiversiteit of totale milieu-impact meegewogen.
2. In 2030 heeft 100% van het ingekochte papier het Nordic Swan-label, of gelijkwaardig.
3. In 2030 is 80% van het papier gerecycled en de overige 20% afkomstig uit duurzame grondstoffen, en wordt voor 2035 een nieuw ambitieus doel gesteld op basis van haalbaarheid (n.t.b., zie achtergrondrapport 'Invulling routekaart Facilitair').
4. In 2030 is een optie van gerecycled papier voor verschillende gewenste 'uitstralingen' (zoals 'formeel').
5. In 2030 is papier en drukwerk 100% recyclebaar (bijvoorbeeld geen kunststof/papiercombinaties).
6. In 2030 is onnodig gebruik van papier en kantoorartikelen gehalveerd ten opzichte van 2027. In 2035 is onnodig gebruik 10% ten opzichte van 2027.
7. In 2030 zijn 100% van de risico's in de keten van kantoorartikelen verminderd (zie het Achtergrondrapport 'Invulling routekaart Facilitair').

Tussenstappen (interventies/inspiratie)

Aanvullend aan 'Mogelijke maatregelen' in de conceptroutekaart:

- De 'Handleiding papierinkoop voor het Rijk' van CE Delft wordt geïmplementeerd.
- De risicoanalyses voor ISV worden zo snel mogelijk compleet gemaakt.
- Alle printers worden op dubbelzijdig zwart-wit afdrukken ingesteld (dit is wellicht op veel plekken al zo.). Ook 'printen als boekje' (met twee pagina's op één vel) wordt als optie aangeboden.
- Het Rijk onderzoekt of het launching customer kan zijn voor papier op basis van alternatieve vezels die dichter bij huis (lieft in Nederland) worden geproduceerd.
- Meerdere printpapiertypen met verschillende uitstraling van gerecyclede vezels worden opgenomen in het assortiment, om zo het gebruik ervan te stimuleren. Er worden afspraken gemaakt om het aandeel ongebleekt of minder gebleekt papier sterk te vergroten.
- Breng onnodig gebruik gedetailleerd in kaart, bijvoorbeeld door een jaarlijkse opruimdag en betrekken RSO.

Tussenschappen (interventies/inspiratie)

- Start met een innovatietraject met de nieuwe ISO-norm voor biodiversiteit (ISO 17298). Onderzoek in hoeverre dit werkzaam is en opgeschaald kan worden naar het volledige (papier)assortiment.

Blinde vlekken

Mogelijke rebound-effecten	Doordat personeel op kantoor minder artikelen kan verkrijgen die ook privé worden gebruikt, kunnen ze mogelijk zelf meer artikelen aanschaffen met lagere duurzaamheidseisen.
Wisselwerking tussen duurzaamheidsthema's	
Trade-offs tussen andere categorieën	ICT: Gebruik van zowel kantoorartikelen als papier wordt naar verwachting minder naarmate digitalisering verder toeneemt. ICT: Plaatsing en instellingen van printers hebben invloed op papierverbruik en eisen aan papier. Logistiek: Reststroomverwerking papier valt onder categorie Logistiek. Catering: Op sommige locaties wordt catering via kantoorartikelen besteld. Grafische dienstverlening wordt beheerd door JenV.

Sturingsmogelijkheden

- Aanbestedingscriteria voor papierinkoop, waaronder keurmerken en klimaatimpact.
- Analyses van ISV-risico's kantoorartikelen.
- Verdeling artikelen over standaard- en rest-assortiment, en maximaal budget rest-assortiment.

Aansluiting bij overkoepelende thema's

Bewustwording/communicatie

- Communiceer over aanpassingen in het standaardassortiment.
- Gezamenlijk inzicht krijgen in onnodig verbruik.

Factsheet | Werkplekomgeving (kantoormeubilair)

Kern

De conceptroutekaart zet in op vermindering van totaal geplaatste meubels, vergroten van het aandeel hergebruik, en de link tussen welzijn en vitaliteit van werknemers, en de kantoorinrichting. Met 90% herinzet is het systeem al voor een groot deel circulair. Kansen zijn de grote hoeveelheid MVI-criteria en mogelijkheid tot social return, stimuleren van duurzame innovaties, en een reparatie-economie via reparatie. Uitdagingen zijn interne spanningen rondom Rijksmarktplaats, risico op dwangarbeid in meubilairketens, en risico's in de keten van materialen textiel, leer en coatings. We sluiten grotendeels aan bij de voorgestelde doelen in de conceptroutekaart en stellen nieuwe doelen voor om de kansen en uitdagingen te adresseren.

Doelen

1. In 2030 hergebruiken de CDV's ook elkaars meubilair, is er inzicht in elkaars meubelmanagement en behoefte, en wordt Rijksmarktplaats gezamenlijk strategisch ingezet. In 2035 zijn ook andere overheidsorganisaties zoals provincies en politie aangesloten.
2. In 2030 wordt eventueel nieuw meubilair circulair ontworpen, gemaakt van duurzame materialen, inclusief materialenpaspoort gekoppeld aan een meubelmanagementsysteem. Dit kan door MVI-criteria consequent toe te passen, en waar het hoog risicothema's betreft op ambitieus niveau (zie het achtergrondrapport 'Invulling routekaart Facilitair').
3. In 2030 is 10% social return gerealiseerd bij reparatie en refurbishment⁷, in 2035 is dat 25%.
4. In 2030 is het Rijk launching customer voor Nederlandse innovaties op het vlak van duurzaam textiel, leer of coatings.

Tussenschappen (interventies/inspiratie)

Aanvullend aan 'Mogelijke maatregelen' in de conceptroutekaart:

- Reken de effecten van een normverandering voor gebouwbezetting door op positieve impact op mens, milieu, en eindgebruiker.
- Zet vaker in op reparatie en onderzoek de knelpunten waarom nu niet voor reparatie wordt gegaan. Mocht dit een financiële afweging zijn, kan een interne heffing op afdanken van meubilair overwogen worden (waarvan de opbrengsten kunnen worden ingezet voor reparatie).
- Houd de Ecodesign-richtlijnen voor kantoormeubilair in de gaten via de betrokken personen bij IenW en RWS. Wanneer deze richtlijnen volwassen zijn, kunnen ze verwacht worden in plannen van aanpak voor circulariteit in aanbestedingen.

⁷ Van totale kosten van reparatie en refurbishment.

Tussenstappen (interventies/inspiratie)

- PFAS in coatings wordt zo snel mogelijk uitgefaseerd door MVI-criterium 018.026 toe te passen.
Communiceer aan het team van de MVI-criteriatool dat er een nieuwe versie (v5.0) van de C2C Restricted Substances List is waar veel meer PFAS op staan dan op de huidige v4.0 aangeraden in criterium 018.026.
Als hulp aan bijvoorbeeld refurbishmentpartijen kan de PRIO-tool aangeraden worden, waar substitutie-chemicaliën voor verboden stoffen gevonden kunnen worden.
- Onderzoek of het uniformeren van het meten van duurzaamheid nuttig is.

Blinde vlekken

Mogelijke rebound-effecten	Hogere klimaatimpact en landvoetafdruk binnen de Rijksoverheid zelf, door toegenomen transportbewegingen en opslagruimte. Impacts in de keten zijn daarentegen sterk gereduceerd. Andere coatings betekent mogelijk meer materiaal- of energieverbruik bij schoonmaken en een kortere levensduur.
Wisselwerking tussen duurzaamheidsthema's	Kantoorinrichting heeft een relatie met welzijn van medewerkers. 'Tweedehands' heeft mogelijk een slecht imago onder medewerkers.
Trade-offs tussen andere categorieën	ICT: Heeft een steeds grotere invloed op (verwerking in en type) meubilair. Logistiek: Opslagruimte vraag en transport nemen toe met toenemend hergebruik en refurbishment. Bedrijfskleding: Beiden hebben significante stromen textiel die intern kunnen worden ingezet voor refurbishment van meubels of gerecycled kunnen worden. Gebouwbeheer en schoonmaak: Kantoorinrichting raakt sterk aan gebouwbeheer, gebouwbenuttingsgraad, en gemak van schoonmaken. Zogenaamd 'nagelvast' meubilair valt onder RVB.

Sturingsmogelijkheden

- De ruime beschikbaarheid aan MVI-criteria biedt nu al kansen voor ambitieuze inkoop.
- Refurbishment speelt een grote (en steeds grotere) rol en dit vergroot de transparantie van de keten (grotendeels in Nederland) sterk.
- Materiaalpaspoort, meubelmanagementsysteem en Rijksmarktplaats zijn bestaande systemen waarmee gestuurd kan worden.

Aansluiting bij overkoepelende thema's

Gebouwbeheer

- Normen voor gebouwbezetting zijn zeer bepalend voor de hoeveelheid meubilair.
- Het type meubilair heeft invloed op schoonmaak.
- Toegenomen circulariteit betekent aanvullende behoefte aan (tijdelijke) opslagruimte.

Transport

- Intern transport binnen het Rijk neemt toe in een meer circulair systeem. Totaal transport neemt af.

Sturingsmogelijkheden

Aansluiting bij overkoepelende thema's

Samenwerking

- De CDV's onderling, en overheidsorganisaties in het algemeen, moeten gaan samenwerken en elkaar dingen gunnen in het kader van herinzet.

Colofon

Delft, CE Delft, maart 2026

Deze publicatie is geschreven door:
Nikki Odenhoven, Pelle Sinke en Lonneke de Graaff

Publicatienummer: 26.250472.047a

Opdrachtgever: Ministerie van Binnenlandse Zaken en koninkrijksrealities

Alle openbare CE-publicaties zijn verkrijgbaar via www.ce.nl

© copyright, CE Delft, Delft

CE Delft

Committed to the Environment

CE Delft draagt met onafhankelijk onderzoek en advies bij aan een duurzame samenleving. Wij zijn toonaangevend op het gebied van energie, transport en grondstoffen. Met onze kennis van techniek, beleid en economie helpen we overheden, NGO's en bedrijven structurele veranderingen te realiseren. Al sinds 1978 werken betrokken en kundige medewerkers bij CE Delft om dit waar te maken.